ئۆفیلیای شەکسپیرو ئۆفیلیای ماردین ئیبراهیم … هەردەوێڵ بارامی

هەڵبژاردنی کەسایەتی ناو شیعری داستانئامێز گرنگییەکی تایبەتی هەیە و دادەنرێت بە یەکێك لە کۆڵەکە سەرەکییەکانی ناو بینای ئەو جۆرە قەسیدەیە، جا ئیتر ئایا ئەو پاڵەوانە یان راستر بڵێین ئەو کەسایەتییە هێزی بوونی لە ناو ئەو قەسیدەیەدا لە کوێوە هێناوە، لە کەلتووری کوردیەوە، لە کەلتووری گەلانەوە، یان لە خەیاڵدانی شاعیرەوە؟ تا چەندێك کاریگەرە لەسەر بوون و هەستی خوێنەر؟ ئایا وەکو نوێگەری کەسی تر پێش ئەم بەکاریهێناون یان نا؟ پاشان ئایا تا چەند گرێ و زنجیرەی کۆپلەکان لە خۆ دەگرێت و مانای شاراوەو ئاشکراکانی دەقەکەی پێ دێتە دی بە شێوەیەکی سەرکەوتوو؟! ئەم پرسیارانە دەبێت لای ئێمە گرنگییەکی زۆری هەبێت چونکە وەك پێویست تا ئێستا نەخراوەتە ژێر تیشکی لێکۆڵینەوەی زانستییەوە.
لەم دەرفەتەدا و بۆ زیاتر نزیک کردنەوەی ئەم باسە دەمەوێت نموونەیەکی پراکتیکی بهێنمەوە لە ناو شیعری شاعیرانەوە. ئەو نموونەیەش کەسایەتی (ئۆفیلیا) یە.

....

بۆ ئەوەی بزانین ئەم کەسایەتییە کێیە پێویستە بگەڕێینەوە بۆ ساڵانی 1602و چاوێك بخشێنین بە شانۆنامەی (هاملێت)ی نووسەری بەناوبانگی جیهانی (شەکسپیر)دا:
هاملێت باسی بە سەرهاتی شازادەیەکی دانیمارکییە کە لە سەفەرێکەی لەئەڵمانیاوە دەگەڕێتەوە بۆ کۆشکەکەی خۆی تاکو لە ڕێوڕەسمی ناشتنی باوکیدا، کە بە شێوەیەکی ناڕوون مردووە بەشداری بکات. چۆنیەتی مردنی پاشا نادیارە. دوای ماوەیەک هاملێت دەبینێت کە دایک و مامەی بوون بە هاوسەر و پێکەوە خەوتوون. ئینجا لە شەوێکدا ڕۆحی باوکی هاملێت دێتە خەوی و پێی دەڵێت کە چۆن مامەی هاملێت کوشتنەکەی ئەنجامداوەو داوا لە کوڕەکەی دەکات تۆڵەی بسێنێت. هاملێت دوای ئەو شەوە دەست دەکات بە لێکۆڵینەوە و دەزانێت کە باوکی خۆشەویستەکەی خۆیشی (واتە ئۆفێلیا) لەم قەتڵەدا بەشدارە. ئۆفیلیا بە نەخشەکانی هاملێت بۆ کوشتنی باوکی دەزانێت و دوای ئەوەی کە باوکی دەکوژرێت، شێت دەبێت و خۆی لە ڕووبارێکدا دەخنکێنیت. لە ئەنجامی شانۆکەدا هاملێت مامەی دەکوژێت و خۆیشی

دێمرێت.
....

بە کارهێنانی ناوی (ئۆفیلیا) چەند جارێك لە شیعری (رافایل)ی ماردین ئیبراهیمدا هاتووە، لەم شیعرەدا 3 کەسایەتی بوونیان زاڵە بەسەر سێبەری دەقەکەداو لە زۆر شوێندا جڵەو دەگرنە دەست:

1- من / شاعیر/ بێژەر/ خوێنەر

2- رافایل

3- ئۆفیلیا

جا بە حوكمی ئەوەی لە زۆر لە شیعرەكانی شاعیردا سوود لە تیۆلۆجی(1) و داستانە مێژوویەكان و چیرۆكە ئاینیەكان وەرگیراوە، جێی خۆیەتی یەكەم ناساندمان بۆ رافائیل(2) سوود وەرگرتن بێت لە تەورات كە دەڵێت رافایل سێهەم فریشتەێ یە لە نێوان 7 فریشتە پایە بڵندەكان، هەروەها بە زمانی عیبری رافایل مانای (خودا شیفابەخشە) دەگەیەنێت.

گەر كەمێك دوورتر بكەوینەوەو بچینە نێو دنیای ناودارانی هونەریی جیهانی ئەوا دەتوانین بڵێین (رافائیل سانزیۆ)(3) وێنەكێشی ئیتالی 1483-1520 سەردەمی نەهزە بوو، كە باوەڕ ناكەم مەبەستی شاعیر ئەمەیان بێت.

بەڵام ئەوەی جێی باسە و ڕێنمونی خوێنەرانی پێ دەكەم ئەوەیە ماردین ئیبراهیم دەسكاری كەسایەتیە مێژوویی و تیۆلۆژیهداستان و ئەفسانەێكان دەكات و لە خزمەت مانای دەقدا تەوزیفیان دەكات و جارانێكیش تێكەڵیان دەكات و شتی تریان لێ دروست دەكات، ئیتر ئایا تا چەند لەم گەمەیەدا سەركەوتووبوووە ئەوا ئەو بڕیارە بۆ خوێنەران جێدەمێنێت.
....

ئێستا با چەند نموونەیەك بهێنینەوە لە بەكارهێنانی كەسایەتی ئۆفیلیا لای ماردین ئیبراهیم لە شیعری (رافایل)دا:

(بۆ تۆ بوو ئۆفیلیا بۆ تۆ بوو
بۆ تۆ بوو بابی من شەڕی لەگەڵ تاتارەکاندا هەڵگیرساند
لەبەر تۆ ئاگری بەردایە ڕۆما
بە هە ڵمی دە ریا سوێند دەخۆم،
) لەبەر چاوی تۆ سێ جار دەست دەدەم بۆهەتاوی زستاندا
......
(بۆشكەی ئۆفیلیام بۆ رانەدەژێنرا)
....

تۆ لە کوێی رافایل
ساڵی دڵیەشە گەورەکان
بۆ ساتێکی کەم غافڵ بووم و
لە ناو دوکەڵدا رافایلم ون کرد
ئیتر کاتێکمزانی من لە وڵاتی تیمساحەکاندا بووم
....

بەو دەستانەی خۆم رافایلم ناشت
قەبرێکم لەسەر رێگای ماڵی ئۆفیلیا بۆ لێدا
....

بە هەر خاکێکدا رەت بووبا
هەزار ساڵ باران نەدەباری
بەڵام هەر کە ناوی ئۆفیلیایان دەهێنا
ئەو مات دەبوو
سەری لەبەر خۆی دەناو دەیگوت
عەزابم مەدە ئۆفیلیا خۆ من کۆیلەی تۆم
چۆن وا دەبێت ئۆفیلیا
دەردم گرانە ئۆفیلیا
....

لە لایەکی ترەوە، لەم کۆپلانەوە تێدەگەین چۆن شاعیر دەیەوێت پەلکێشی کاریگەریی کەسایەتی مێینەمان بۆ بکات لە سەرانسەری مێژووداو ڕۆڵی لە گۆڕانکاریەکان و کاریگەریی لەسەر رەگەزی نێر چەندە، هەرچەندە بە بازوو زۆر بەهێز نەبێت بەڵام جۆرێك لە هێزی تریان هەیە و بەو خاوەنداریەتیەش دەتوانێت تەواوکاری مانای پیاوبوون و بەردەوامی رەوتی ژیان ڕێکبخات، بەڵام هەموو کات ئەم کاراکتەرە بە دڵی نووسیارو شاعیران لە واقیع و دەقەکاندا رۆڵ نابینن، وەك لای شەکسپیرو ماردین کەوتووەتەوە.
....

لە کۆتاییدا دەمەوێت ئاماژە بەوەش بکەم کە نووسەرانی تری کوردیش سوودمەند بوون لە شاکارو داستانە جیهانیەکان و سوودیان لە کەسایەتیەکانی ناویان وەرگرتووەو دایانڕشتوونەتەوە، وەك چون (شێرزاد حەسەن) لە دەقێکدا ناوی (ئۆفیلیا)ی بەکارهێناوەو دەڵێت:
(ئۆفیلیای جوان
ماڵئاوا لەتۆش، ماڵئاوا
لەکوێ پاکیزەیی خۆت وەک کاژی مار فڕێدا
ئەی یاری رۆژانی دڵساردی و شەوانی دڵگوشران !)

. ...

پەراوێز:

Theology(1)

RAPHAEL(2)

(Raffaello Sanzio(3